

Dojmy z Izraele.

Tyto zápisky mají sice formu deníku, ale psala jsem je postupně a většinou až dodatečně. Jsou to tedy spíše jen dojmy, protože atmosféra Izraele se popsat nedá. Ta se musí zažít.

Pátek, 15.2.2008

Let z Ostravy do Tel Avivu přes Vídeň byl příjemný. Vídeňské letiště mám ráda, je to jedno z nejpřívětivějších (na druhé straně škály mé oblíbenosti je londýnské Heathrow a teď k němu přibyl Ben Gurion v Tel Avivu). Je přehledné, plné restaurací, kde se kouří, člověk si tam dá gulášovou polévku se zemlí, a připadá si jako ve staré dobré pražské hospodě.

V jednu ráno jsem konečně uviděla své přátele Vladika a Valju, které jsem neviděla už asi 17 let. Setkání bylo bouřlivé, ale jeli jsme rychle domů. Ráno v 6 mě Vladik probudil Janáčkem (kterého jsem jim přivezla) a šli jsme „gulať s Jonikem“, čili na procházku s jejich psem. Úžasné: čtvrť, kde Boykovi bydlí, je místní Beverly Hills. Takže pro ilustraci, toto je únor v Izraeli. To oranžové za mnou jsou zrající pomeranče:

Únor je zde údobí květů. Kvetoucí aloe, agáve, divoké bramboříky, rozmarýn, mandlové stromy, zrající pomeranče a citróny, a mezitím létají papoušci a kolibříci, nádhera. Krmili jsme divoké kozy, nebo možná, že nebyly divoké a možná to ani nebyly kozy. Pobíhala tam taková zvířata trochu podobná kozám. A je zde plno divoce žijících koček, což se mi velice líbí. A takto tam kvetou aloe (nebo jsou to agáve(?), prostě nějaké ty sukulenty) a mandlovníky:

Po bohaté snídani mě Vladik vzal na výlet do „teritorií“, čili území palestinských uprchlíků v Samaře. Při té příležitosti jsem se hodně dověděla o Izraeli. Vladik byl trpělivý a na mé naivní dotazy odpovídal, a ani se přitom moc neušklíbal.

Tak jedna z prvních mých naivních otázek byla, jak je to se statutem Arabů v Izraeli, proč říká, že izraelští Arabi jsou OK, a jaký je rozdíl mezi izraelskými Araby a palestinskými Araby.

Začali jsme debatovat, a obsah debaty bych shrnula asi takto: Jak známo, po druhé světové válce vznikl v r. 1948 rozhodnutím OSN stát Izrael, který však neuznaly okolní arabské státy a napadly Izrael. Válku za nezávislost Izrael vyhrál (mimořádně, hlavně díky podpoře tehdejšího Československa, které dodalo Izraeli zbraně. Jinak by cca 600 000 tehdejších obyvatel nově vzniklého státu nemělo vůbec šanci se ubránit hordě Arabů, která na ně útočila.) Tehdy žilo na území Izraele či Palestiny asi 600 000 Židů (nyní zhruba 7 miliónů), kteří přežili holocaust a v podstatě neměli kam jít. Jediná jejich šance byla – země zaslíbená, čili Palestina, dnešní Izrael. Jejich majetek v Evropě byl dávno zabaven či rozkraden, a válkou zdecimovaná Evropa neměla příliš pochopení ani sil starat se o ty, kdo přežili holocaust. Mimořádně, britská politika byla tehdy dosti špinavá. Palestina byla pod britskou správou, a začalo to vlastně už tzv. Bílou knihou, kterou vydala Británie v roce 1939, v době, kdy byly Hitlerovy úmysly ohledně židů naprosto jasné. Toto nařízení drasticky omezilo imigraci Židů do Palestiny. Přitom Británii šlo jen o to, nerozházet si to s Araby (vždyť mají naftu, a mnoho jiných zajímavých věcí, a mohou to být potenciální spojenci, že, co tam po nějakých Židech).

Palestina tedy byla pod britskou správou, a Britové nepovolovali Židům přechajícím před nacismem imigraci do Palestiny. Ti, co to nakonec přežili, neměli po válce zdaleka vyhráno. Britové je drželi v kempech, kde podmínky k přežití nebyly o mnoho lepší než za nacistů. Takže válka za nezávislost byla nejen proti Arabům, kteří je napadli, ale také proti Britům, a to za uznání Izraele a práva Židů na návrat do země zaslíbené.

No, to je jedna stránka věci. V podstatě Židé neměli moc na výběr, pokud chtěli přežít. Na druhé straně však jsem zde slyšela dosti výroků typu „obě strany se dopustily špatných věcí, krutosti, apod.“, a to ne od Arabů, nýbrž od Židů. Jakoby ta nová generace vyrůstající v Izraeli začala trpět pocitem, že přece jen těm Arabům ublížili a bylo by záhodno jim to nějak kompenzovat. Navíc, vyčítají oficiální vládní politice to, že tato stránka věci jim byla zamlčována. Např. Shuly Winter (hlavní organizátor konference) cestou do Jeruzaléma v autobuse hezky shrnul historii Izraele od krále Saúla, přes Davida, Šalamouna, atd., až po Válku za nezávislost (1948) a šesti-denní válku (1967). Ale pohoršoval se nad tím, že když se on učil ve škole o Válce za nezávislost, nepadla ani zmínka o tom, jak to bylo na druhé straně kruté vůči palestinským Arabům, kterých zde byly zhruba dva milióny, a ze kterých se stali uprchlíci bez jakýchkoli občanských práv. No, ale Bojko zase říkal, že ti Arabové, kteří uznali stát Izrael a nebojovali proti němu, normálně dostali občanství a v pokoji zde žijí v osadách izraelských Arabů. Jezdí bezpečně nakupovat do židovských osad, ale kdyby on zajel do arabské osady, tak jej s největší pravděpodobností zabijí, protože tam platí právo gangu.

Ted' jsem se o tom bavila na večeři s jedním účastníkem konference, ruským Židem Alexandrem (žije v Mexiku), a ten zase říkal, že sice oni Židé fakt neměli moc na výběr, ale na druhé straně není divu, že se to palestinským Arabům nelíbilo, když se sem najednou začaly hrnout spousty Židů z celého světa. Skupovali půdu, zakládali osady, a najednou jich tu bylo více a více, a jak ti Palestinci k tomu přijdou. Vždyť oni nemají nic společného s pogromy v Evropě, s nacismem a holocaustem, atd.

No prostě, je to složité, a to velice, a jednoduché řešení evidentně neexistuje. Navíc, problém je dán také tím, že ty palestinské Araby nikdo nechce. Okolní arabské státy jsou v podstatě rády, že žijí v izraelských teritoriích, a to ze dvou důvodů: (a) vyvolává to v oblasti stálý zdroj konfliktů, a jelikož Arabi nikdy nechtěli a neuznávají Izrael, jsou pro ně konflikty vítané.

Jakmile by tu byl klid, *de facto* by tím Izrael uznaly. (b) – druhý důvod je rovněž nepěkný. Oni totiž jsou palestinství Arabi taková místní spodina, něco jako naši cikáni (s prominutím), a tak je nikdo nechce, aby s tím neměl sám problémy. Např. s Jordánskem udržuje Izrael pragmaticky dobré vztahy, ale Jordánsko nechce západní břeh Jordánu (čili teritoria) zpět ani za nic. V Jordánsku jsou rovněž dvě oddělené komunity. Je tam asi 40% beduínů, kteří jsou bohatí, vzdělaní a pracovití (tato informace mě docela překvapila, má představa o beduínech byla úplně jiná) a 60% Arabů, kteří jsou nevzdělaní, nepořádní, líní a chudí. Ovšem arabská populace se rozrůstá rychleji, a kdyby přijali ještě palestinské uprchlíky, tak by si ten poměr („dobrá vs. špatná“ populace) naprosto pokazili.

Ale snad všichni zde se shodnou na jednom: Arabům se nesmí ukázat vstřícnost a dobrota, nesmí se jim nic dát zadarmo z pouhé dobré vůle. Oni to okamžitě považují za slabost nepřítele, a to je v očích Arabů horší hřích než cokoliv jiného. Např. vyklizení židovských osad a stažení Izraele z pásma Gaza je zde považováno za velikou chybu. Ničeho se nedosáhlo, nevedlo to k uklidnění situace, právě naopak: počet arabských raket dopadajících na Izrael z pásma Gazy se ještě zvýšil. Dokonce jsem slyšela názor, že kterýkoli Žid něco takto Arabům dá, do roka zemře, a údajně se to potvrdilo v případě Ariela Sharona. Ten sice nezemřel – ale dá se nazvat jeho stav životem? Prostě, slepá ulička, ať si zvolíš kteroukoli cestu. Právě jsem si pustila CNN, a už je to tady zase. Hamas odstřeluje jižní Izrael z pásma Gazy, což si pochopitelně Izrael líbit nenechá, a spirála zla se dále točí.

Ale dosti politiky. Výlet do teritorií v Samaře byl zajímavý a hezký. Především, zajímavé bylo sledovat, jak jsou zde obě komunity (židovská a arabská) zcela odděleny. Pouze ve velkých městech jsou někde smíšené oblasti, ale ani tam se Židé s Araby nestýkají. (No, dnes na večeri poznamenal Shuly, že zítra uvidíme, jak zde v Haifě žijí všechny tři komunity – arabská, židovská a křesťanská – vedle sebe v míru a pokoji. Ovšem důležité je to „vedle sebe“.)

Arabské osady, a to platí i o těch „hodných, tj. izraelských Arabech“ člověk pozná na první pohled. Je opravdu až neuvěřitelné, jak jsou Židé pečliví, spořádaní a pracovití. Když člověk projíždí zemí izraelskou, na první pohled vidí, kde žijí Arabové a kde Židé. Tam, kde je zeleň, stromy a plantáže, tam jsou Židé. Tam, kde je nepořádek a hromady odpadků, kamení a jinak nic, tam jsou Arabové. Zde je totiž nutno zavlažovat každíčkou rostlinku, každíčký stromeček: všude vedou zavlažovací hadice, a ty jsou napájeny vodou z Jordánu. Takže Židé zavlažují, zakládají plantáže, a hospodaří zdárně, avšak na to nemají Arabové dostatek trpělivosti a vůle. Proto jsou židovské osady spořádané a čisté, ale co hlavně, je tam plno zeleně. Čili – green line – Jews, polopoušť a nepořádek – Arabi. Zastavili jsme na oběd v jedné spořádané části arabských osad, a ptala jsem se Valji, jak je možné, že tu mají ti Arabi takový nepořádek. Ona mi řekla, no víš, doma oni mají čisto a uklizeno, ale jinak vše vyhazují ven, před dům. A o ulici se nikdo nestará.

Ony jsou vůbec ty arabské osady zajímavé, skoro tam neexistují ulice. Je to spleť domů postavených bez ladu a skladu (většinou také bez pořádné střechy), mezi nimi úzké uličky, či spíše chodníčky nebo šterbiny, jak to zrovna vyšlo.

Pak jsme přijeli do opravdového teritoria. Tam nás zastavila izraelská policie (mimoходом v autě značky Škoda Octavia), zkontrolovali doklady a pokynuli, ať jedeme dále. Projeli jsme závorou, a pak už byla jenom něco jako naše dálnice, ovšem po obou stranách lemovaná plotem z ostnatého drátu. Za tím plotem byla sem tam vidět osada palestinských uprchlíků. No, moc se nelišila od těch osad „normálních izraelských Arabů“.

Nakonec jsme navštívili (židovské) město Ariel. Je to místo, kde lze sehnat byt nebo koupit dům za neuvěřitelně nízkou cenu. No pochopitelně, business se zde moc asi dělat nedá. Když jsme měli večer party a Jorij Mihailovem (Bulharský Žid, který rovněž emigroval do Izraele) a Vladik se zmínil, že jsme dnes byli v teritoriích, Žoro se zděsil! Takže pozvat si někoho na

obchodní jednání domů, jak je zde zvykem, a přitom říct, že bydlíš v Arieli, to by člověk moc businessu neudělal.

Takže, opět pár fotek. Nejprve „bauhaus“ architektura v Arieli, v teritoriích. Aha, zapoměla jsem na „bauhausy“. Jsou to většinou bílé kamenné domy v židovských osadách nebo čtvrtích, které postavili převážně němečtí Židé. Je to poměrně strohá geometrická architektura. Moc se mi nelíbily, ale nejsem pravda expert. Zajímavé je to, že bauhaus architektura je prohlášena v Tel Avivu za památku Unesco. Ale na té fotce je to jeden z nejpěknějších „bauhaus domů“. V popředí je trh, to bude na dalším obrázku. Úžasná jsou granátová jablka. Prodávají tam čerstvě vylisovanou šťávu z těchto plodů, která chutná, no prostě mooooooc dobře.

Zde je pohled na pahorkatinu Samary:

A zde je moje maličkost na trhu v Tel Avivu, v pozadí „bauhaus“.

A zde je jedna z arabských uliček:

(No, žádná krása, že. A to je přitom jedna z těch pěknějších arabských uliček, a navíc – bezpečná.)

Sobota, 16.2. 2008

V sobotu jsme jeli všichni tři na výlet do Akko, nebo také Acre. Po cestě jsme si opět povídali s Vladikem o jeho odborných aktivitách a možnosti spolupráce, no nevím. Snad bychom mohli uspořádat nějakou konferenci. Ale zpět k městu Akko. Je velice zajímavé. Především, jako všude zde v této zemi, dějiny tu chodily tam a zpět, prolínají se tu vlivy arabské, turecké, římské, helénské, muslimské, křesťanské, je to vlastně tak nějak Izrael v malém. Akko má po Jeruzalémě nejlépe zachovalé staré město. A je opravdu staré. To, co je tu vidět dnes, je vlastně arabské město postavené na někdejším křesťanském městě, neboť někdy koncem 11. století obsadili Akko křižáci. Myslím, že v té době už dobyli i Jeruzalém, ale Akko pro ně byl nejdůležitější přístav zajišťující spojení s Evropou.

Pak se to zde zase trochu střídalo, Akko dobyli muslimové v čele se Paladinem, pak se do toho vložil Richard Lví srdce (the Lionhearted) a měli to opět křižáci, kteří se ale nakonec museli stáhnout a nadvládu získali postupně Turci, či vlastně osmanští místodržitelé. Z nichž nejslavnější byl řezník, čili Džazzar, který odehnal od městských hradeb Napoleona – a to už jsme někde na konci 18. století. No, snad jsem to příliš nepopletla.

Takže městu dominují dvě věci: jednak je to mešita, samozřejmě Al Jazzar, ze které se pořád ozývalo takovéto vyvolávání a zpěv meluzínů, a pak je to staré křižácké město, které je pod tím nynějším. Jak může dominovat, když je pod městem? No, mně to tak připadalo. To křižácké město či spíše pevnost bylo zčásti odkryto, a je velice impozantní.

Než zase vložím pár fotek, vzpomněla jsem si, jak se Shuly vyjádřil o křižácích pohrdavě, že je tu nikdo nezval a nikdo je tu neměl rád. A oni si prý mysleli, že jdou chránit Svatou zemi! No, opět jsem se raději zdržela komentáře. Vždyť Židé byli v té době roztroušeni po celé Evropě i dále, prostě diaspora, a tu si dle slov Shulyho samotného způsobili sami nesmyslným povstáním vůči Římanům, kteří vlastně udělali mezi rozhádanými židy pořádek a mír. Takže přenechali Svatou zemi Arabům, muslimům, Osmanům, a kdekomu.

Ono se to v té zemi stále mlelo, Peršané, helénská kultura, Syřané, až se nakonec židé vzbouřili (tuším Juda Makabejský) – to jsem asi tak nějak 100 let před Kristem. Místo toho, aby si vychutnávali vítězství a nezávislost (vysvětili tehdy znovu chrám v Jeruzalémě), začali se hádat Makabejští s farizeji, až nakonec požádali Římany, ať jim tam udělají pořádek. A mohli mít klid, kdyby nezačala první židovská válka (to právě Římané zbořili druhý chrám – roku 70 po Kristu), a pak když projeli Židé i druhou válku se Římany (ve druhém století), rozptýlili se a byli rozptýleni všude možně, a máme diasporu. (To jsem zde zase shrnula Shulyho povídání a historii Izraele. Možná, že trochu nepřesně, raději se pak podívám do nějakého průvodce.) A přitom mohli tam žít v pokoji, kdyby si pár bláznů nevzpomnělo, že se jim vlastně mír a pokoj pod Římany nelíbí, a zosnovali povstání. Když to projeli, tak vítězové, jak bylo tehdy zvykem, deportovali poražené do svých provincií a zbořili druhý židovský chrám v Jeruzalémě, který Židé postavili tak nějak asi 600 let před Kristem po návratu z Babylonského zajetí. A protože říše římská byla tehdy skoro celý svět, byli od té doby Židé roztroušeni po celém světě. A kdyby nebylo křižáků, muslimskou rozpínavost by nikdo nezastavil, neboť muslimové považují za svatou povinnost dobývat a obsazovat území obývaná těmi neznabohy (čili ne-muslimy) a obracet je na islám.

Tak raději opět fotky. Na těch prvních je mapa města a přístav. Následují arabské domy v přístavu a vchod do Templářského tunelu. Pak je tam nádvoří křižáckého města, kde je v pozadí hezky vidět mešita, a část křižácké pevnosti (uvnitř byly impozantní rytířské sály, ale na focení málo světla).

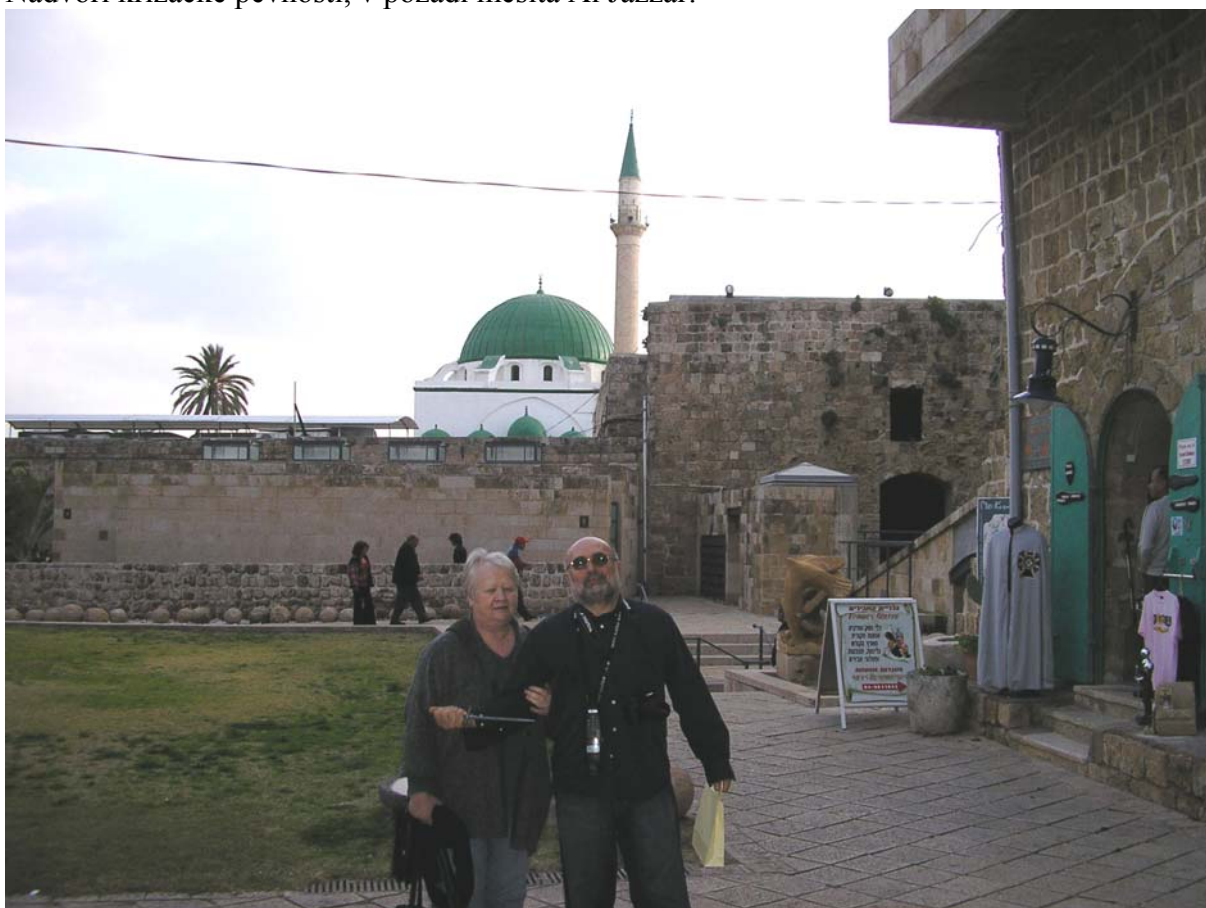

Vladik s Valjou před vchodem do templářského tunelu:

Nádvoří křižácké pevnosti, v pozadí mešita Al Jazzar:

Neděle, 17.2. 2008

Včera večer mě Boykovi zavezli do Haify, ubytovala jsem se v hotelu dan Panorama, zaplatila Internet a chvíli pracovala. Dnes ráno započal „conference tourism“, jeli jsme na výlet do Galilee. Výlet byl opravdu pěkný, stálo to za to. Viděli jsme velký kus Galileje. Ale skoro se mi chce říci, že „příliš mnoho dobrých věcí, a zároveň příliš málo“. Trochu mě totiž naštvávala, nebo spíše dosti mrzela, jedna věc. Měli jsme dva průvodce, oba samozřejmě Židé, Shalom a náš Shuly. Shalom je archeolog z university Haifa. Vykládal sice pěkně a zajímavě, ale někdy strašně zdlouhavě, příliš mnoho podrobností (někdy ne zcela přesných). Ovšem zejména byl řečný na těch místech, která jsou zajímavá pro Židy.

Tak např. první naše zastávka byla na Muhraka, kde je pěkný katolický Karmelitský klášter. Ovšem dovnitř jsme nešli, místo toho oba průvodci hodinu vykládali o historii toho místa, jak zde Židé bojovali proti všem, atd. Nakonec četl Shuly historiky ze Starého zákona, které se k onomu místu vztahují, což bylo to nejlepší. Opravdu působivé. No, toto první zastavení mě ještě nadchlo, i když mi bylo líto, že jsem se nemohla podívat do toho kláštera Karmelitského. Musím si prostě zvyknout na to, že křesťanství je zde něco jako bezvýznamná židovská sekta.

Zde je tedy Shuly Winter s biblí v ruce, následuje zahrada toho kláštera (kde je socha proroka Eliáše, který zde provedl něco významného, ale nevzpomínám si co). A pak ještě alespoň krajina galilejská v okolí hory Carmel:

Klášterní zahrada:

Krajina Galilejská v okolí hory Carmel:

Další zastávka byla Beit She'arim, kde jsou jeskyně, ve kterých jsou pohřbeni všichni významní Židé. No, zde jsme strávili více než dvě hodiny, se zastávkou u každé jeskyně, i když byla jedna jako druhá, vidět tam nebylo nic než kameny a šutry, a se zdlouhavým výkladem o tom, jak moc významný byl ten či onen rabín, protože si nechal udělat do hrobky dvoje nebo dokonce i troje dveře. No nic, OK, zajímavé:

Ovšem jedna hrobka jako druhá, lišily se jenom cedulkou, která oznamovala, který významný rabín je zde pohřben. Na druhé straně chápu, že to místo je nejen posvátné, ale i velice důležité pro Židy ve sporu s Araby, protože ti pochybují, že Židé kdy v historii v Izraeli (či vlastně Palestině) žili. A zde jsou jasné důkazy.

Pak následovala zastávka v Bet She'an národním parku, kde nebylo nic jiného k vidění, než ruiny (trochu restaurované) starého Římského města. Pravda, bylo to jistě velice zajímavé a významné město a člověk je viděl jak na dlani. Čili - další tři (3!) hodiny výkladu, jak se staří Římané koupali, jak chodili po kolonádě, jak nakupovali, atd. To už jsem začínala být trochu netrpělivá, neboť jsem opravdu chtěla vidět ta místa, kudy chodil Ježíš, kde činil zázraky, atd. Prostě těšila jsem se na jezero Genezaretské, neboli „See of Galilee“. Ale věděla jsem, že v plánu je i Nazaret, tak jsem si říkala, trpělivost, ono to přijde. Je jasné, že ne každý má zemi Galilejskou spojenou s Biblií tak, jako křesťané.

Následují fotky: nejprve kolonáda, pak římský amfiteátr, kde bojovali gladiátoři (v pozadí je vidět údolí řeky Jordán), a římské lázně. No, určitě to bylo velice významné město:

Konečně jsme přijeli k řece Jordán (ono je to však spíše nepatrný potůček, ale nesmírně důležitý), přešli ji, a objížďeli jezero Genezaretské (See of Galilee) podél východní strany. Takže po pravé straně jsme měli Golanské výšiny. Zde mi bylo naprosto jasné, že Izrael

prostě musel v šestidenní válce v roce 1967 tyto výšiny obsadit, i když je to jinak malinké území, skoro pustá polopoušť. Avšak strategicky nesmírně významná, a to ze dvou důvodů:

- a) Syrským odstřelovačům stačilo usadit se nahoře na kopcích, a dole v úrodném údolí si nikdo ani neškrtl.
- b) Když Syrie pohrozila, že změní tok Jordánu, pak bylo jasné, že toto by byl opravdový konec Izraele. Celá země je naprosto závislá na vodě z Jordánu, jinak by se v krátkém čase proměnila v poušť. Opravdu, vše, co zde zeleného vyrostlo, k tomu vedou zavlažovací hadice.

Minuli jsme bez povšimnutí slavný Kafarnaum (Capernaum) a zastavili konečně na Mount of Beatitudes, tedy na místě, kde se konalo Ježíšovo kázání na hoře. Průvodce (Shuly) měl pravda snahu, takže v autobuse ještě předtím vytáhl Bibli, Nový Zákon, a vykládal, že tam Ježíš nasytil zástupy dvěma rybama a 5 krajíci chleba, a ptal se, kde to v Novém Zákoně je.

Poznamenala jsem, že zde se událo kázání na hoře, tedy to, kde Ježíš říká "Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich je království nebeské", atd., a že je to Matouš 5. Tak to otevřel, začal číst, a říká, ne, to je něco jiného, tady má být ten chleba a ryby! Já na to, že chleba a ryby by měly být o kousek dále, a to, co vykládal o sedmi pramenech je také kousek jinde, to je na Tabgha, což je zkomolenina od "Heptapegon". Ne, že bych to všechno tak dobře znala, ale večer jsem se tak těšila, že jsem provedla pečlivou přípravu: vyhledala důležitá místa na Internetu. Kromě toho tu mám Nový Zákon, tak jsem si to ověřovala i u pramene.

Navíc je tato „Bazilika na hoře“ zajímavá tím, že zde měl v roce 2000 slavné kázání o míru, smíření a pokoji mezi národy Jan Pavel II (načež vypukla druhá intifáda). Na to řekl Mr. Shalom, že "dosti politiky". Mezitím však autobus zastavil, a já se těšila na Baziliku. Ovšem – Shuly řekl, že nám dává pouhých 15 (!!!) minut. Tak jsem stihla akorát zaběhnout na toaletu.

Dále jsme míjeli ještě mnoho zajímavých míst, ale bylo jasné, že musím rezignovat a upínala jsem tedy své nenaplněné naděje k Nazaretu. Tak jsme např. minuli Káni Galilejskou, místo

prvního zázraku, a já ani neměla příležitost dát k lepšímu ten hezký vtip o tom, jak se učedníci probudili ráno v Káni Galilejské s kocovinou. Proto alespoň pohled z autobusu:

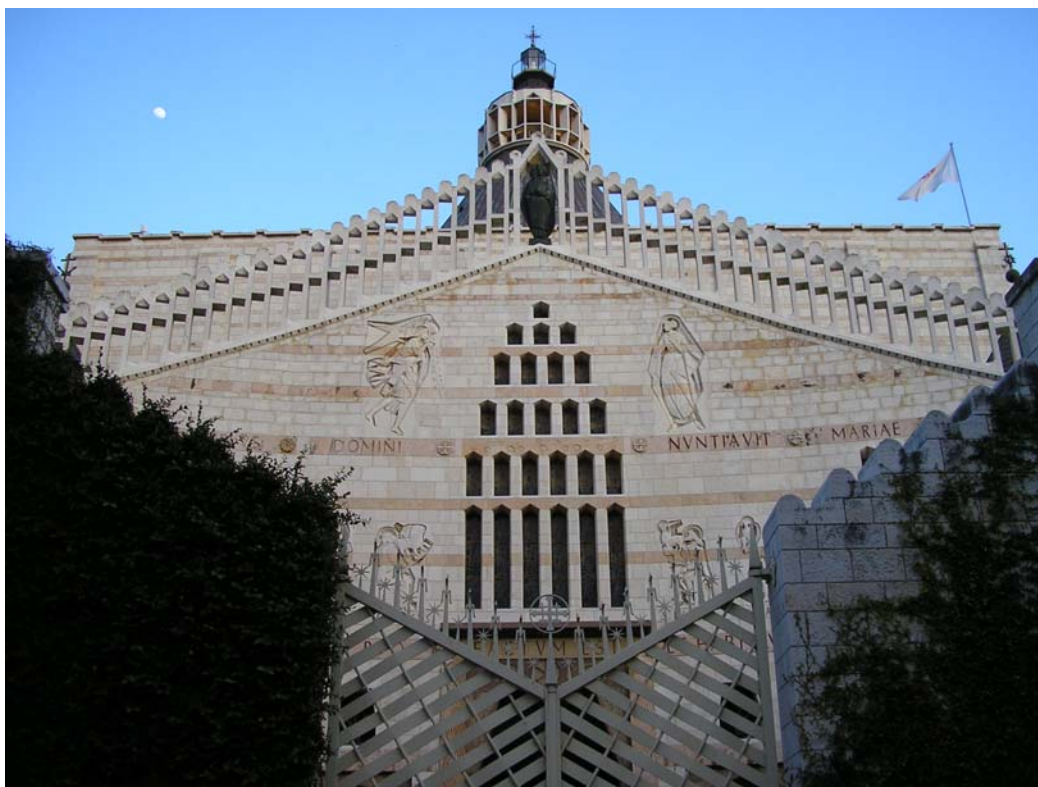
A konečně jsme přijeli do Nazaretu. V autobuse se Shuly zeptal, proč se říká Ježíš Nazaretský, když se přeci Ježíš narodil v Betlémě. Nikdo neodpovídal, buďto byli všichni v takovém šoku jako já, nebo opravdu nevěděli. (Mimochodem, Boykovi to také nevěděli. Ono si člověk musí uvědomit, že zde je křesťanství opravdu minoritní záležitost.) A mně se už nechtělo dělat chytrého. Naštěstí tam měl Shuly svého syna (asi tak osmiletého), který bystře prohlásil, že přeci Ježíš a jeho rodina pocházeli z Nazaretu, a Ježíš tam vyrůstal a byl tam vychován, atd. Pouze museli Marie s Josefem putovat do Jeruzaléma kvůli sčítání lidu, neboť jakýsi král chtěl dělat referendum. Tak jsem špitla, že to byl Herodes. V Nazaretě samotném je zajímavá mimo jiné hlavně „Basilica of Annunciation“ (asi bych to přeložila Zvěstování), kde údajně archanděl Gabriel zvěstoval panně Marii, že se stane matkou mesiáše. Je to ono nádherné Lukášovo evangelium, vždycky mě fascinovalo, jak Maria přijala tu zprávu. (Na druhé straně, co jiného mohla dělat, že.) Ale Basilika je možná postavena spíše na tom místě, kde se nacházel dům, kde Marie bydlela. Pravda, současná Basilika je poměrně nová, ale je velice zajímavá a pěkná. Ovšem Shuly prohlásil, že nechápe, proč všichni chtějí vidět zrovna toto místo, když je to uvnitř zcela nudné (!!!), a dal nám opět pouhých 15 minut:

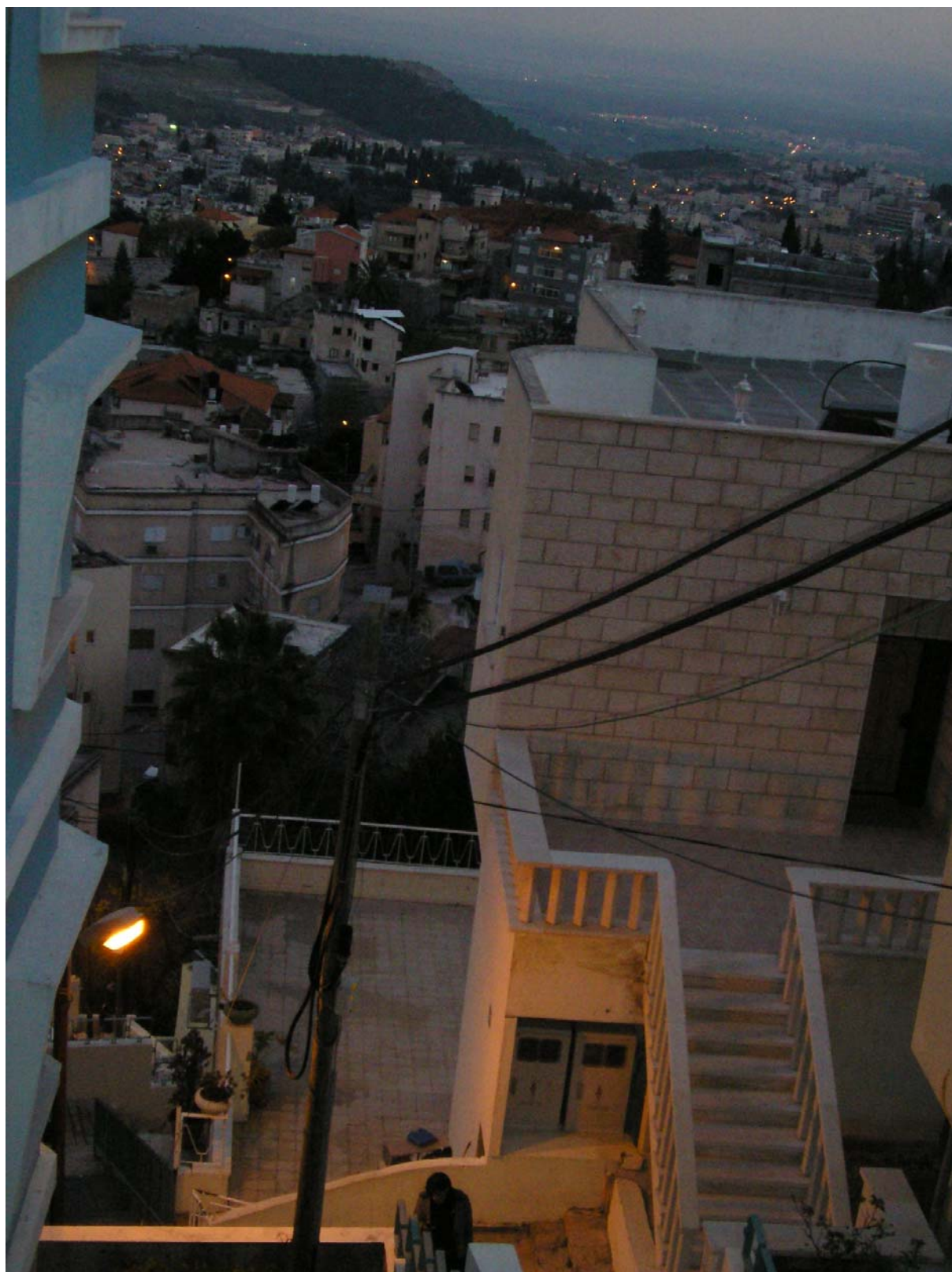
No, ono Basilika se stejně za chvíli zavírala, takže by to ani nevadilo, i když mi to bylo hodně líto. Ovšem přeci jen, ten nepoměr mě zarážel. Chápu, že pohřebiště významných Židů je důležité, a poctivě a se zájmem jsem prolézala jednu jeskyni za druhou, marně hledajíc mezi nimi nějaký rozdíl, šutr jako šutr. Ona opravdu ta jeskyně byla jedna jako druhá, a uvnitř nic nebylo! Ve srovnání s tímto je Basilika v Nazaretě rajscky zajímavé místo. Navíc, předtím v autobuse Shuly vykládal, jak jsou Židé nesmírně tolerantní. On má dokonce jednoho PhD studenta Araba a můžeme se jej zeptat, jaké to je, být členem arabské minority v Izraeli (!). A vůbec, můžeme klást jakékoli politické dotazy, ale musíme vždy pamatovat na to, že ten druhý může mít jiný pohled na věc, a ten je nutno respektovat. Proto se máme ptát sice otevřeně, ale tak, abychom toho druhého neranili nějakým agresivním názorem. No, s tím nelze než souhlasit, jen kdyby si však Shuly přečetl např. ono biblické „vidíš třísku v oku bratra svého a kládu v oku svém nevidíš“. Takže jsem se raději zdržela komentáře k jeho prohlášení, že jedno z nejsvatějších míst křesťanů je nudné, a nestojí za více než 15 minut.

Poté jsme prolézali starý Nazaret. Je to arabské město, tedy naprostá spleť domů a chodníků, průlezů, podlezů a všeho možného navršeného bez ladu a skladu, a mezitím (s odpuštěním) strašný bordel. Lezli jsme asi hodinu do strmých schodů, což mě naprosto zdecimovalo, protože můj katar průdušek je stále ještě až příliš akutní. Konečně jsme přišli k Silesiánskému klášteru a škole don Bosko, kam jsme „pochopitelně“ nešli, protože už byl čas na večeři, a ta je samozřejmě, pravda, důležitější. Tak jsem se alespoň zeptala Shaloma, jaká je v Izraeli křesťanská komunita. Byl trochu zaražen (asi proč se ptám na takovou hloupost), a řekl, že nepatrná. Židé pochopitelně ke křesťanství nekonvertují, Edita Stein byla výjimka, však jí to její rodina nechtěla nikdy odpustit. Ale nebylo třeba, protože chudák Edita skončila v koncentračním táboře, kde obětavě pomáhala a dodávala sil všem spoluvězňům, ale sama to nepřežila. Takže křesťané se najdou jen mezi Araby, ale ti houfně konvertují k islámu.

Večeře byla v muslimské arabské restauraci, která se vyznačuje tím, že je tam zakázán alkohol. To mi samozřejmě vůbec nevadilo, a kouřit muslimové zakázáno nemají (ale já teď stejně skoro ani kouřit nemůžu – došlo k nejhoršímu!). Arabské jídlo je opravdu a kupodivu naprosto jedinečně vynikající (jen doporučuji – nesledovat způsob přípravy). Do hotelu jsme přijeli v 9 večer. Já byla natolik zdecimovaná, že jsem akorát zalezla do vany a do lůžka. Ale stálo to za to! Akorát mi je už jasné, že pokud budu chtít opravdu někdy v životě vidět "holy places", budu sem muset přijet znovu, avšak s nějakým křesťanským zájezdem. Nebo ještě lépe sama, a projet a promeditovat si všechna ta úžasně zajímavá místa.

Zde je Nazaret v podvečer:

Pondělí, 18.2.

Dnes ráno jsem zůstala "doma", tedy v hotelu, zašla do lékárny a koupila nějaký bylinný sirup proti kašli. Obsahuje asi dvacet místních bylin, jako Eukalyptus, šafrán, atd., a jelikož mě přepadl kašel ihned po příchodu do lékárny, nemusela jsem nic vysvětlovat, a lékárník ihned šáhl po správné medicíně. To nachlazení se už zdá skoro zvládnuté, jen se obávám, aby to nebylo tak, jako když je článek skoro hotov. (Skutečné dokončení pak zabere nejméně dvakrát tolik času, jako trvalo to, dostat jej do stadia „skoro hotov“.) Je to evidentně zánět průdušek, čili nepříjemný a odolný „školkový bacil“.

Také jsem si nakonec zaplatila Internet na celý týden, protože to potřebuju. Inzerují tady, že Internet je k dispozici, ale nikde ani slova o tom, že 18 dolarů za jeden den. Sice zrovna dnes ráno byl na programu konference Aleš Horák a spol., ale prostě člověk nemůže být všude (i když bych fakt ráda byla). Je to tu zorganizováno trochu nepohodlně, konference se koná na universitě, která je od hotelu dosti daleko. Proto vřdycky ráno v 8 odjíždí od hotelu bus. Avšak pak musíš zůstat celý den na universitě, bus se vrací až večer. Tak jsem si našla normální bus, a zajedu si tam „za své“. Ať si mohu trochu vydechnout.

Plán to byl výborný, vše vyšlo dobře. Stihla jsem svou prezentaci a našla jednu Číňanku (Wu), se kterou jsem dlouze diskutovala o analýze přirozeného jazyka, zejména s ohledem na rozdíly mezi asijskými a evropskými jazyky. Analýza Čínštiny bude asi pěkná šlamastika, je to strašně kontextový jazyk. Navíc, v psané formě se ztratí ty jejich důležité rozlišovací tóny, čili melodie.

Jenže návrat jsem trochu nezvládla. Jelikož mi už opět bylo dosti špatně, nechtěla jsem po skončení večerních presentací čekat, až skončí dinner (stejně nemůžu už ani jíst, jak mi je blbě), a tak jsem sedla opět na místní linkový autobus, ale neuvědomila si, že po tmě to nebude tak jednoduché poznat, kde vystoupit. Samozřejmě jsem vystoupila předčasně. Tak jsem hrdinně šlapala směrem k hotelu. Ale ouha, lilo jako z konve, víchř dosahoval síly orgánu, a hotel v nedohlednu. Nakonec se mi podařilo zastavit taxi. Řidič se trochu divil a prohlásil, že to je do hotelu dan Panorama opravdu jen kousek. Já řekla, to nevadí, hlavně mě tam dovezte. Bylo to asi 500 metrů, ale co dělat, když mně připadal každý metr jako kilometr. Kdybych počkala na konferenční autobus, bylo by to bývalo lepší.

Úterý, 19.2.

Dnes sedím na pokoji zabalená v dece se svým miláčkem značky Dell. No vlastně s ním pobývám hlavně v posteli. To vše proto, že jednak nejsem schopná zajet na universitu, protože je mi opět na umření, jednak je nutno projít náš návrh na projekt 7RP, ale hlavně – opravdu bych zítra ráda jela na výlet do Jeruzaléma (není nad „Conference tourism“).

Jinak se nic zvláštního nepříhodilo, až na to, že když jsem zrovna byla se svým miláčkem v posteli, ozvala se strašná rána, a já se vyděsila, že „už je to tady“, arabští teroristé přepadli náš hotel! Ale kdež, to jenom v mé koupelně spadly ze stropu dva takové pláty, a objevily se všechny ty roury, hadice, dráty apod., které normálně vidět být nemají. Pod tím bylo vše zaneřáděné takovým tím prachem a špínou, která padá z míst, která mají zůstat skryta. (Zejména moje skvělé krémy, hřebeny, mastičky, atd.!) No, bylo to dosti divné, kdoví, jak je to s těmi teroristy na bezpečných místech: kdybych zrovna byla v koupelně, tak to nemuselo dopadnout dobře, ty pláty jsou plechové, ostré a dosti těžké. Tak jsem sjela na recepci oznámit tu příhodu. Vylíčila jsem to dosti dramaticky (a to jsem ani nemusela přibarvovat), ale omluvy se nedočkala. Za chvíli přišli a „spravili to“: prostě dali ty pláty zpátky, vůbec je neupevnili a zdá se mi, že teď tam jsou ještě více na spadnutí, než předtím. Asi to byli Arabi.

Středa, 20. 2.

Jeruzalém, Jeruzalém, Jeruzalém! Modlila jsem se celou noc, aby mi bylo ráno trochu lépe a mohla jet do Jeruzaléma, protože být v Izraeli a nevidět Jeruzalém – je jako umřít. Asi mě pán Bůh slyšel, a tak tedy i vyslyšel. Ráno jsem se cítila fit a jela. Bylo to prostě úžasné, a to, co teď napíšu bude jen zlomek všech dojmů, pocitů, atd., to se vypsát ani nafotit nedá, člověk to prostě musí vidět. Chodili jsme asi šest hodin po starém městě, a já byla stále OK! Až když jsme večer zasedli v restauraci na večeři, zjistila jsem, že jsem opět tak mrtvá, že jsem nemohla pozřít ani ta výtečná arabská jídla.

Projížděli jsme zajímavou krajinou, údolím, kterým se autobus vyšplhal na náhorní planinu, na které leží Jeruzalém. První, co jsem z okna busu uviděla, byla Olivová hora. Je to „jen kopeček“, ale mé pocity byly velice silné. Zastavili jsme na hoře Sión a vešli do starého města branou Sión. Musím však opět zapsat několik komentářů. Staré město je obeháno hradbami, které postavili – kdo jiný – než Osmani, a to dokonce sám sultán Sulimán veliký. V hradbách nechal udělat šest bran (dnes je tam nevíc ještě sedmá – nová brána), a u těch bran se neustále v historii sváděly těžké boje o svaté město. Jsou tam dodnes vidět stopy po kulkách, když naposled židé opět dobyli Jeruzalém (či jen jeho část) na muslimech. Dnes je to vyřešeno tak, že staré město, které má zhruba tvar čtverce je rozděleno na čtyři (nestejně velké) části, čili čtvrtiny – čtvrtě. (Až zde mi došlo, proč se městským částem říká čtvrtě.) Je to čtvrť muslimská (ta je největší – pochopitelně, že, vždyť v koránu není o Jeruzalémě ani slova), pak židovská, a dvě malinké křesťanské čtvrtě: arménská a křesťanská. Arméni mají z nějakých historických důvodů svoji čtvrť.

Vešli jsme tedy sionskou branou a procházeli židovskou čtvrtí směrem ke zdi nářků. Zde naše průvodkyně (mimochodem studentka Hebrejské university, velice dobrá) udělala zajímavý výklad, jak to zde bylo řešeno architektonicky a proč zůstala jako posvátné místo židů jen ta zeď. Spojovali jsme různé ruce, které znázorňovaly podpůrné zdi, na kterých byl postaven Jeruzalémský židovský chrám. Raději ukážu fotku:

Ta ruka vlevo je moje, a to je nynější zeď nářků, ta ruka nahoře, jejíž prsty znázorňují sloupy, je ruka průvodkyně a je to bývalý chrám. Pak jsem se šla pomodlit ke zdi nářků – mimochodem – i zde je samozřejmě oddělena část, kde se mohou modlit muži, od té ženské části, která je „pochopitelně“ mnohem menší. Do muslimské části, kde je Church on the Rock (Chrám na skále) jsme nešli, nebyl čas. Ale jednou se tam doufám podívám.

Ještě předtím jsme však navštívili nesmírně zajímavé místo, kde je údajně hrob krále Davida (i když tam ve skutečnosti není, David žil a byl pohřben někde dole, na „předměstí“) a Večeřadlo, čili síň poslední večeře Páně (opět to bylo trochu jinde – určitě to nebylo v prvním poschodí, kde je ona kaple, protože to patro je nové, ale na tom nezáleží. Důležité je, že to tam někde bylo, jako vše, co souvisí s naší vírou).

Tedy opět nějaké fotky: na této první jsme my tři Češi – Eva Hajičová, já a Aleš Horák před zdi nářků.

Následuje pohled na pozlacenou střechu muslimského Chrámu na skále – známá to dominanta Jeruzaléma:

A tato místa jsou důležitá jak pro Židy, tak i pro křesťany, hrob krále Davida a Večeřadlo:

Toto je údajně místo poslední večeře Páně:

Zde je vidět část židovské čtvrti, kudy jsme přicházeli ke zdi nářků, v pozadí je Hora Olivová, a na té druhé část městských hradeb (Sultán Solimán) a opět v pozadí Hora Olivová.

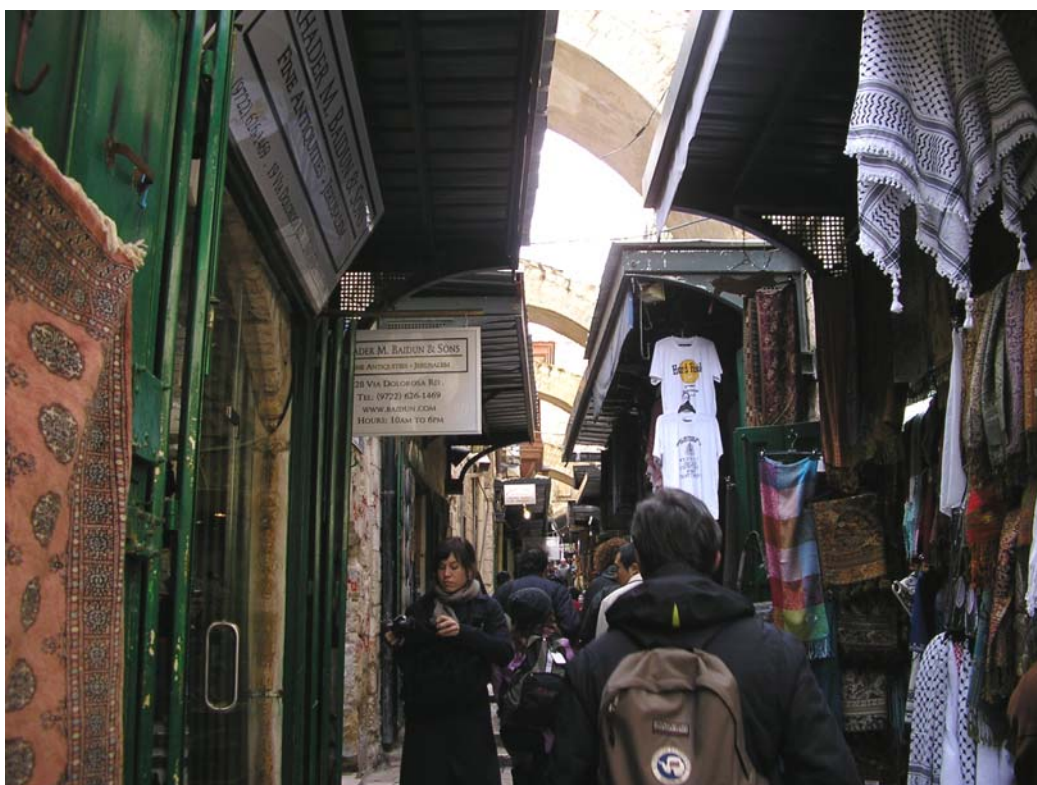

Mimochodem, o Jeruzalémě není v koránu ani zmínky, a tak si alespoň muslimové doplnili jejich víru o historku, že Mohamed si udělal v noci výlet na Horu Olivovou, odtud vzlétl do nebe, navštívil Boha, a v pokoji se vrátil do Mekky.

Šli jsme také pochopitelně Via Dolorosa, tedy křížovou cestou směrem k chrámu Božího hrobu.

A takto vypadá Via Dolorosa dnes:

Chrám Božího hrobu je úžasný tím, že se tam snaží každá z přemnoha církví uchytit, a tak má každá svou kapli, kterou si žárlivě střeží. A aby se nehádaly, klíč od chrámu byl svěřen muslimům. Toto uspořádání funguje, mají však problémy s údržbou. Např. někdo chtěl něco opravit na balkóně, a dal tam žebřík. Okamžitě protestovala církev, které balkon patří, ale protože nikdo nemohl rozhodnout, kdo by to vlastně mohl opravit, zůstal žebřík tam, kam jej postavili:

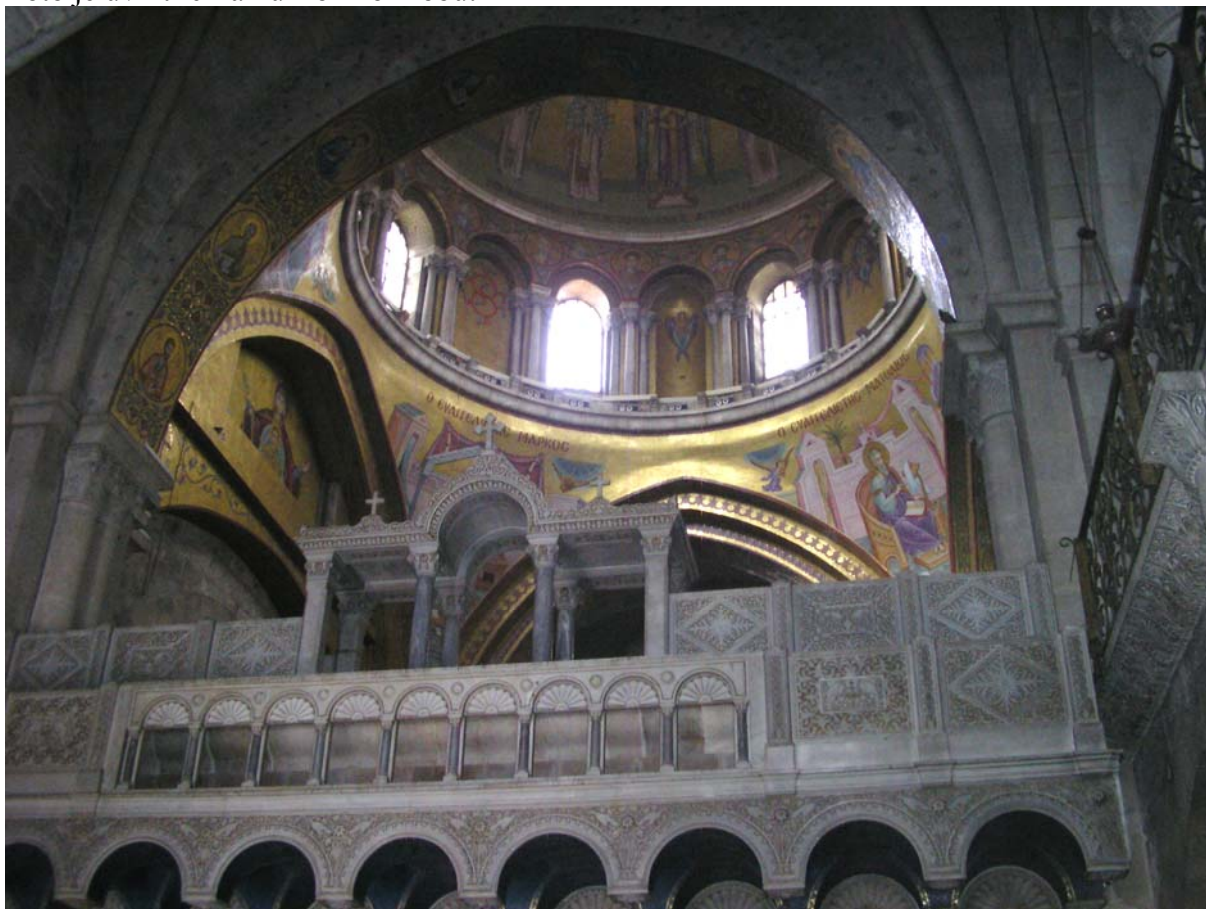

Avšak jedna historka se mi líbila. Nějaký významný muslim navštívil chrám Božího hrobu, a přišla hodina, kdy se potřeboval pomodlit. Tedy křesťané řekli, ať se klidně pomodlí v chrámu. Ale on odvětil, ne, to nejde, kdybych se já zde pomodlil, muslimové by vnikli později do vašeho chrámu a činili by si na něj nárok. Proto šel ven a pomodlil se na nádvoří. Načež postavili na památku mešitu vedle chrámu, jak je vidět na obrázku dole.

Celkově, Jeruzalém je opravdu úžasný, je to spirituální srdce našeho světa. Myslím, že i ateista nebo agnostik to zde musí cítit, snad to ani není otázka určité víry, protože tu spiritualitu zde nelze nevnímat. Já byla natolik přeplněna všemi těmi dojmy, že jsem už nakonec stěží vnímala (pravda – moje chřipka, atd.), ale umínila jsem si, že se sem musím ještě někdy v životě vrátit.

Toto je uvnitř chrámu Božího hrobu:

Poslední pohled, a sbohem Jeruzaléme!

Pátek, 22.2.

Dnes pokračovala konference, a zvanou přednášku měla Eva Hajičová. Byla výborná, zejména se mi líbilo její tvrzení, že „topic-focus articulation“ není záležitost pragmatická, nýbrž sémantická. A pak ještě dodala, že pragmatismus je odpadkový koš pro líné sémantiky, což mě nadchlo. Tak jsem jí řekla, že se mi podařilo s Pavlem dostat grant s provokativním názvem – „Sémantizace pragmatiky“, a to se jí také moc líbilo. Vůbec, Eva je výborná. Měla jsem velkou chuť jí položit otázku, ale jelikož bylo dotazů tolik, že jsme bohatě přetáhli, nechala jsem si ji do kuloárů. Jde o ten známý vtip, jak Františkáni poslali do Vatikánu dotaz, zda je možno při modlení jíst. Odpověď zněla – samozřejmě, že ne! Ale chytří Jezuité poslali nový dotaz: Je možno se při jídle modlit? Odpověď – samozřejmě, že ano!

Ovšem jak teď analyzovat ten rozdíl? Jde o rozdíl v topic-focus? Možná ano, ale je tam ještě něco navíc.

Také jsme s Evou debatovaly o jednom neuvěřitelném fenoménu Izraele, a tím je Hebrejšťina. Způsob, jakým se moderní Hebrejšťina stala oficiálním a živým jazykem všech izraelských Židů, je opravdu zajímavý. Během posledních padesáti let byla vlastně Hebrejšťina vzkříšena z mrtvých, a restaurována pouze na základě prastarých biblických textů, které byly psány tím starodávným způsobem – prostě jen a jen posloupnost souhlásek, kde nejsou oddělena ani jednotlivá slova. Není divu, že Židé tvrdí, že jejich bibli je nutno studovat v Hebrejšťině, neboť každý překlad je jen jednou z mnoha možných interpretací, a ty ostatní se tím ztrácí. Židé však byli natolik zapálení pro svůj nový stát, že ochotně přijali nařízení, že každý imigrant se musí Hebrejšťinu naučit, a aktivně ji užívat. Přitom to vlastně není mateřský jazyk nikoho, prostě naprosto unikátní fenomén téměř uměle vytvořeného živého jazyka, který se ujal.

Večer jsme měli „Sabat party“, čili košér večeři na rozloučenou. Především, židovský šabat je rovněž něco naprosto unikátního. V pátek zhruba kolem třetí se život v Izraeli jakoby zastaví (i když, pravda, mělo by to být až se západem slunce). My jsme odjížděli z university asi kolem 15:30, a to už tam nebyla ani noha, všechno zavřeno, zůstal otevřený pouze jediný východ, abychom se mohli dostat do autobusu.

Samotná večeře byla velice příjemná, klobouk dolů před Shulym, zorganizoval všechno velice dobře. Ale nebyl by to Shuly, aby nám nepřichystal nějaké to překvapení. Oznamil, že dlouho přemýšlel o programu na tuto závěrečnou party, až se nakonec rozhodl, že pozve svého přítele, který ví mnohé o židovském způsobu života, a že nám tedy udělá takovou krátkou show. No, páni, to byla show! Onen dobrý muž se postavil a řekl, že nám bude vykládat. Nejprve se dlouho rozhodoval, zda má jít k řečnickému pultu, tak jsme jej povzbudili, že ano (jinak by totiž nebyl vůbec slyšet). Tak se tam postavil a začal. No bylo to zajímavé, a to velice, až na to, že se neustále obracel pouze k levé části publika (asi proto, že tam seděly jeho záchytné kotvy – Shuly a jeho manželka). Já seděla úplně vpravo, tak mi hodně unikalo, i když jinak většinou rozumím velice dobře. Vykládal, co znamená pro židy šabat, a proč začíná a končí západem slunce. Mimochodem, já bych docela ráda byla, kdyby se opět nějaká obdoba židovského šabatu zavedla i u nás. Připomnělo mi to živě, co kdysi v mém mládí znamenala neděle: ráno jsme se pěkně oblékli a šli do kostela (pravda, jen dotud, než se to stalo neúnosné vzhledem k tomu, jak komunisté „tolerovali“ náboženské přesvědčení, později jsme už jezdili jen tajně a vždy někam jinam, čímž se veškerý půvab neděle vytratil). Po návratu a dobrém obědě jsme šli celá rodina na procházku, navštívit stryca a tetu, prostě, neděle byl rodinný den. A stejně je tomu se židovským šabatem. Myslím, že by to nebylo špatné, vždyť v dnešním uspěchaném světě často tatínek své děti téměř nevidí.

Na této fotce je Eva se Shulym:

Ale zpět k naší party. Asi po hodině mě opět chytil strašný záchvat kašle, a musela jsem utíkat na pokoj. Tam jsem se rozhodla, že už raději zůstanu v posteli. Četla jsem si, ale asi po dvou hodinách jsem si uvědomila, že jsem dole v restauraci zapoměla foťák. Nezbylo než se znovu obléci a sjet dolů, doufajíc, že tam ještě někoho najdu (ale hlavně svůj foťák). K mému velkému překvapení se scéna vůbec nezměnila! Onen dobrý muž stál stále ještě za pultem a řečnil, ačkoliv stoly kolem již zely prázdnou, vše snědno a vypito, a číšníci pobíhali a marně se snažili dát všem najevo, že je čas jít spát. Kdykoliv se někdo neprozřetelně od stolu zvedl, ihned sbalili ubrus, ale nic nepomáhalo, ten člověk mluvil a mluvil. Tak jsem se zeptala Alexandra (ten ruský žid, který žije v Mexicu, šéf programového výboru), zda to je ještě pořád zajímavé: váhavě přisvědčil.

Stihla jsem tedy závěr jeho promluvy a líbila se mi jedna zajímavost: když vykládal o bibli, zdůrazňoval, že židovská bible se musí číst v Hebrejštině, protože každý překlad vlastně zachytí jen jednu z možných interpretací. A biblické texty jich mají vždy mnoho, údajně 70. Ale, údajně jeden student navrhl interpretaci, která se rabínovi nelíbila. Když se student ohradil, že přeci záleží na interpretaci, rabín odpověděl: Ano, bible má 70 interpretací, avšak 71 už ne!

Sobota, 23.2.

Právě jsme se vrátili z Baha'i gardens. Byla to nádhera! Jednak jsme si moc hezky povykládaly s Evou Hajičovou, a jednak ty zahrady jsou překrásné.

Baha'i je jakési novodobé náboženství, které přišlo z Persie, kde byl v roce 1850 popraven člověk, který tvrdil, že je prorok. No, být prorokem bylo vždycky velice riskantní, a jak je vidět, stále ještě je. Jeho následovníci pak byli vedeni dalším prorokem, kterého si Peršané nedovolili zabít, protože pocházel z bohaté a vlivné šiitské rodiny. Tak ho jenom vyhostili.

Potloukal se pak po světě, až jej uvěznili zde v Izraeli, v křižáckém (nyní arabském) městě Akko, o kterém jsem už psala. A protože odtamtud z vězení koukal každý den na dominantu Haify – horu Carmel, přál si být pohřben zde. Proto jeho následovníci pojali místo jeho posledního odpočinku velkoryse: Vybuodovali na nejkrásnějším svahu hory Carmel, který spadá dolů do moře, nádherné zahrady. Uprostřed těchto zahrad je svatyně, kde je dotyčný pohřben (je to ta zlatavá kupole). Abych nezapomněla, opět zde hraje roli magické číslo devět. Je zde devět teras, vše je nádherně symetrické, a kdyby za tím nebyla ta spiritualita, člověk by to mohl vnímat skoro jako kýč. Ale tady to kýčovitě nepůsobí, protože vše má svůj smysl, a dominuje symbol harmonie:

Nyní je údajně počet Baha'i vyznavačů, tj. těch, kteří konvertovali k Baha'i, v Izraeli stejný jako počet křesťanů. Je to zajímavé náboženství, velice liberální, nemají žádná striktní pravidla, žádné kněze, žádnou bibli, a ústřední myšlenka je – jednota všech lidí, neboť všichni jsme synové a dcery jediného Boha. Je tedy nesmyslné tvrdit, že ta moje cesta k Bohu je lepší než cesta muslima nebo Žida, všichni jsme na cestě k Bohu, a všichni patříme k jedinému lidstvu. Proto mají spíše jenom takové zdravé zásady, jak žít, které však opravdu dodržují. Hlavním principem je tolerance a úcta k životu. Nesmíš zbytečně zabíjet nic živého, máš pečovat o krásu svého okolí, atd.

Myslím, že zde v těchto zahradách se jim to podařilo dokonale:

Teď sedám na přípravu přednášky do Paříže. Zítra ráno mám na 8 hodin taxi do Tel Avivu, ještě se uvidím s Boykovými, a pak už přes Vídeň domů.

Neděle 24.2.

Vladik mě vyzvedl na letišti a měl geniální plán, jak mi alespoň trochu vynahradit mé zklamání z výletu do Galileje. Jeli jsme se podívat na Emauzy. Bylo to moc hezké, protože jsme prošli kanadský park, který zde založili Kanadčané, a opravdu viděli Emauzy, kde se dle Nového zákona Ježíš ukázal po svém zmrtvýchvstání. Ovšem byla neděle, a proto zavřeno. Vladik měl snahu, zavolaal správci onoho místa, ale ten odmítl. Já navrhl, že klidně zaplatím za 10 návštěvníků, tj. 30 Shekelů, ale ani to nepomohlo. Tak alespoň fotky zvenku:

A tímto se s Izraelem loučím. Je to ovšem tak podivuhodný kout světa, že jsem si jej naprosto zamilovala, a umínla si, že jednou vynaložím úsilí a peníze, a přijedu sem znovu. Ne na konferenci, ale sama, a ne s turistickým zájezdem. Prostě mám strašnou chuť si v klidu všechna ta pozoruhodná místa znovu projít a vychutnat tu neuvěřitelnou atmosféru, nabitou spirituálním bohatstvím věků.

